

УДК: 631. 151

Г. М. Пасемко

к.е.н.

Житомирський національний агроекологічний університет

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЕДЕННЯ
ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА**

Розглянуто необхідність та перспективність органічного виробництва, а, відповідно, і можливості розширення ринків збуту продукції, у тому числі і зовнішніх ринків. Проведена оцінка сучасного стану традиційного виробництва та органічного. Визначено основні пріоритети виробництва органічної продукції, забезпечення управління витратами при цьому. Встановлено, що у сучасних умовах господарювання виникає необхідність у забезпеченні виробництва екологічно безпечної продукції, яка б відповідала міжнародним вимогам, підтверджувалася відповідними сертифікатами. Але, у результаті ведення органічного виробництва, виникає ряд додаткових витрат, які необхідно своєчасно відображати як в облікових регістрах, так і фінансовій та статистичній звітності. Обґрунтовано необхідність формування обліково-аналітичної інформації для забезпечення ефективного управління щодо ведення органічного виробництва. Визначено особливості організації обліку витрат на виробництво органічної продукції.

Ключові слова: облікова інформація, виробничі витрати, аналіз і контроль, планування, управління витратами.

Постановка проблеми

В умовах ринкової економіки, яка склалася в Україні, аналіз конкурентоспроможності ринку стає об'єктивною необхідністю, бо у сучасній конкурентній боротьбі, при всій її масштабності, динамізмі і гостроті виграє той, хто аналізує і бореться за свої конкурентні позиції.

Важливою проблемою стає кількісна оцінка рівня конкурентоспроможності ринку та управління нею. Наразі день в Україні й світі в цілому загострилася проблема якості та безпеки продуктів харчування. Впровадження у сільськогосподарське виробництво інноваційних технологій забезпечують значне підвищення продуктивності праці, зниження витрат на виробництво продукції, підвищення урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин. Проте не всі аспекти інноваційних досягнень вивчені у повному обсязі, а це не дає гарантії безпечного впливу їх на продукцію, а, відповідно, на людину та навколишнє середовище.

У зв'язку з цим, виникає необхідність у розвитку органічного сільськогосподарського виробництва, яке мінімізує ризики як для людини, так і навколишнього середовища. Органічне сільськогосподарське виробництво – це перспектива агропромислового комплексу, що характеризується рядом економічних, соціальних та екологічних вигод. Тому виникає потреба в

додатковому обліковому забезпеченні здійснюваних господарських процесів, а це: формування документального забезпечення; синтетичних і аналітичних даних; узагальненої інформації для складання фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню теоретичних та практичних аспектів організації і функціонування органічного сільськогосподарського виробництва на національному регіональному рівні, з використанням інноваційних технологій, присвятили праці вітчизняні та зарубіжні вчені: С. Бобильов, Т. Гайдучок [1], З. Живко [2], Т. Мазур, В. Моссаковський [3], В. Мінаєв, А. Яблоков, Н. Головченко, В. Кісіль, В. Липчук, А. Погосова [6], Н. Сіренко, А. Созінова, Л. Сухіна [7], В. Шлапак та інші. Разом з тим, не всі аспекти цієї багатогранної проблеми достатньо досліджені, особливо це стосується вивчення питання організаційно-економічного забезпечення ведення органічного сільськогосподарського виробництва, зокрема оцінки економічної ефективності виробництва. Цього можна досягти завдяки наявності даних бухгалтерського, управлінського та оперативного обліку.

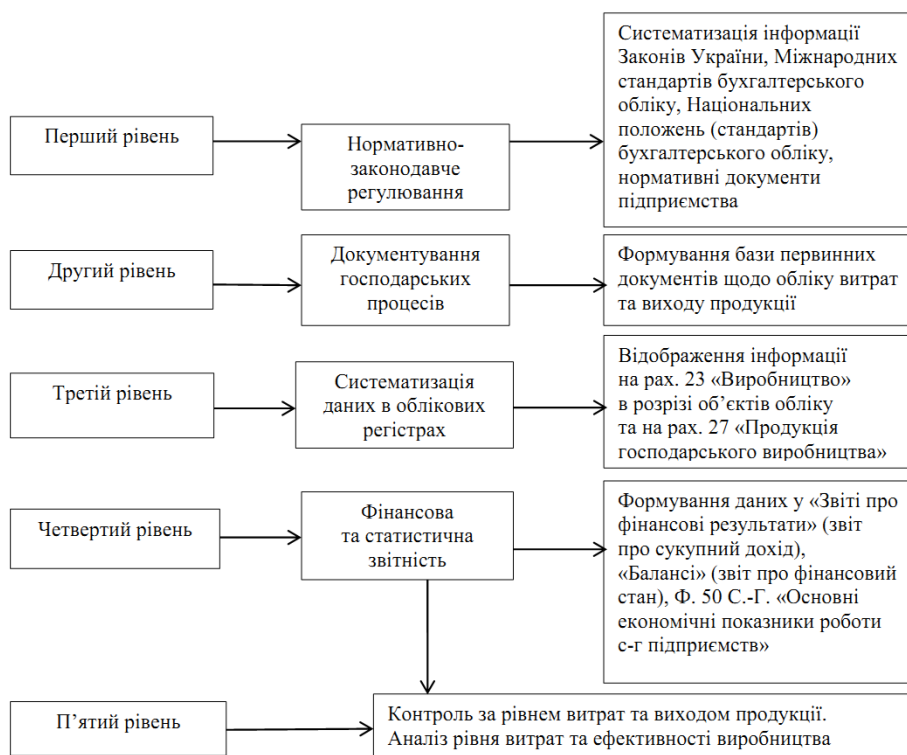
Мета, об'єкти та методика досліджень

Метою дослідження є вивчення проблем щодо облікового забезпечення управління витратами на виробництво органічної продукції та обґрунтування пропозицій із формування інформації щодо виробничих витрат. Об'єктом дослідження – процес формування обліково-аналітичної інформації щодо ведення органічного виробництва. Теоретичною та методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних із зарубіжних вчених з питань організаційно-економічного та обліково-аналітичного забезпечення ведення органічного сільськогосподарського виробництва. У процесі дослідження використано такі методи, як: теоретичного узагальнення – для вивчення змісту та основних положень наукових публікацій, критичного їх аналізу і поглиблення вивчення питань щодо обліку, контролю і аналізу витрат на виробництво; абстрактно-логічний - для встановлення причинно-наслідкових зв'язків у процесі виробництва продукції.

Результати досліджень

Незважаючи на перспективність органічного виробництва в Україні, зростання обсягу органічної продукції, широкі можливості розширення внутрішнього і зовнішнього ринків, підвищення конкурентоспроможності ринку, його ефективність і розвиток наразі не має достатньої підтримки зі сторони держави, а, відповідно, не забезпечене нормативно законодавчою базою, недостатньо відрегульовані економічні параметри діяльності. Водночас, виникає потреба в удосконаленні збирання та обробки даних щодо витрат на виробництво

органічної продукції, розмежування їх між продукцією традиційного виробництва й органічною продукцією, відображення даної інформації у фінансовій та статистичній звітності. Це вимагає розширення об'єктів обліку та системи формування даних, доповнення нормативного регулювання облікових процесів, що пов'язане, насамперед, із використанням облікової інформації для прийняття управлінських рішень. Крім цього, облікові дані служать базою для здійснення аналізу результатів виробництва органічної продукції, проведення контролю їх рівня та розробки виробничих завдань на перспективу, що складає базу управління витратами. Система обліково-аналітичної інформації в управлінні витратами на виробництво органічної продукції відображена на рис. 1.

Рис. 1. Система обліково-аналітичної інформації в управлінні витратами

Джерело: власні дослідження.

Однією з основних ланок інформаційного забезпечення обліку виступає бухгалтерський облік, який передбачає нагромадження інформації як про майновий та фінансовий стани підприємства в цілому, так і витрат на ведення органічного виробництва зокрема. Бухгалтерський облік повинен всебічно і

повно охоплювати та систематизувати виробничу діяльність підприємства, забезпечувати управління інформацією, здатною контролювати і оцінювати їх результативність. Чітка побудова бухгалтерського обліку підвищує його роль як основного засобу контролю за додержанням режиму економії і позитивного кінцевого результату в усіх підприємствах. Удосконалення побудови своєчасного і достовірного бухгалтерського обліку нерозривно пов'язане з вирішенням актуальних завдань в галузі економіки.[1] Перехід виробництва на інноваційних шлях розвитку передбачає прискорення темпів економічного росту, посилення режимів економії і ресурсозбереження. При цьому, важливе значення відіграє обґрунтований облік витрат виробництва, що формує інформацію про використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, собівартості виробництва і реалізації, а в кінцевому результаті – показники ефективності роботи підприємства [3]. Слід мати на увазі, що органічне виробництво має такі особливості: не використовуються генетично модифіковані організми (насіння, садивний матеріал, корми); у процесі виробництва не використовуються мінеральні добрива, хімічні засоби захисту рослин і тварин, стимулятори росту; у процесі виробництва, переробки, зберігання і реалізації не завдається шкода навколишньому середовищу.

Дані бухгалтерського обліку завжди є основним джерелом вихідної інформації для системи управління. Це пояснюється тим, що облікова інформація на підприємстві досить повно охоплює явища і процеси, які аналізуються. Головною перевагою бухгалтерської звітності для аналітичних служб різних рівнів управління є надійність інформації та можливість її мобілізації. Найповніше використання облікових даних для управління забезпечує система рахунків, яка тісно взаємопов'язана зі системою бухгалтерського обліку і використовує його принципи, правила та процедури. Схема формування та використання облікової інформації відображена на рис. 2.

Рис. 2. Схема формування та використання облікової інформації
Джерело: власні дослідження.

Ефективність і обґрунтованість управлінських рішень здебільшого залежить від змісту і структури даних бухгалтерського обліку, включаючи звітність, яка є ланкою зв'язку підприємства і зовнішнім середовищем. Звітність покликана розкривати процеси, що відбуваються на підприємстві, з одного боку, та задовольняти вимоги щодо необхідного обсягу інформації, можливостей її засвоєння й придатності до використання зовнішніми та внутрішніми користувачами – з іншого.

Перехід до ринкових відносин економіки України та інтеграції її в міжнародне співтовариство потребує реформування системи бухгалтерського обліку, звітності, контролю, аналізу і аудиту, а також набуття професійних знань, навички і уміння працівниками приймати правильні і ефективні управлінські рішення. Виходом із такої ситуації є забезпечення інтегрування різних видів обліку, спрямованого на мінімізацію витрат при забезпеченні інформації потреб різних користувачів та оптимізацію єдиного компонента, якому підпорядкована обробка інформації. Основними вимогами до інтеграції є: вибір методів оцінки залежно від вимог нормативної бази, наприклад, міжнародних стандартів фінансової звітності, адаптованих до місцевих умов; таке відображення кожної операції з використанням необхідних рахунків.

Обґрунтовано основні параметри виробництва органічної сільськогосподарської продукції, зокрема витрат на її вирощування та перспективні показники розвитку цього напрямку в аграрному виробництві, і запропоновано шляхи оптимізації формування ринку органічної продукції. Основою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є впровадження сучасних технологій та нормативів виробництва. Для урахування всього комплексу робіт із вирощування сільськогосподарських культур розроблено технологічні карти для деяких із них. У цих картах всі технологічні процеси – це від садіння до збирання урожаю – приписані з урахуванням вимог для органічного сільськогосподарського виробництва, тобто без використання мінеральних добрив, пестицидів та інших синтетичних речовин. Результати розрахунків показали очевидну економію коштів для виробників органічної сільськогосподарської продукції порівняно з традиційними технологіями сільськогосподарського виробництва. У структурі витрат на вирощування сільськогосподарських культур з органічної технології вирощування значно меншу частку, порівняно з традиційною технологією вирощування, займають витрати на засоби захисту рослин, мінеральні добрива амортизаційні відрахування, ремонт основних засобів. Різниця виробничих витрат на вирощування сільськогосподарських культур сягає від 3,5 до 15 тис. грн, з розрахунку на 1 га посів на користь органічного способу вирощування.

З'ясовано, що перехід до органічного виробництва потрібно проводити у кілька етапів: здійснення експертної оцінки ґрунту за показниками забруднення, дотримання конверсійного періоду переходу до органічного землеробства,

запровадження біологізованих сівозмін, застосування органічної системи удобрення, сертифікація органічної продукції, переробки, зберігання та реалізація продукції згідно з вимогами Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху.

Задля зростання прибутковості та досягнення високих конкурентних позицій на ринку виробника органічної сільськогосподарської продукції необхідно враховувати витрати на виробництво, правильно сформувані систему ціноутворення. Для успішного розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні виробникам необхідно впроваджувати інноваційні технології вирощування органічної продукції відповідно до стандартів Міжнародної федерації сільськогосподарського руху, переорієнтуватися на органічне виробництво із залученням власної сировини, проводити облік продукції відповідно до європейських стандартів. На допомогу виробнику повинні прийти дорадницькі організації, які поширюють інформацію про виробників і споживачів органічної продукції, вестимуть пошук покупців й продавців, інформуватимуть населення про користь органічних продуктів тощо.

Економічна підтримка органічного сільськогосподарського виробництва може мати різноманітні форми, зокрема: Компенсація втрат (наприклад, у перехідному періоді виробництва, коли продукти ще не можна продавати як органічні); інтеграція додаткових витрат; фінансова допомога на розвиток інфраструктури (наприклад, можуть виділяти кошти на придбання устаткування або реконструкцію будівель). Допомога може здійснюватися як під час перехідного періоду, так і пізніше за різними схемами, передбачити пільги в оподаткуванні й кредитуванні.

За розробленими технологічними картами затрати на вирощування органічних сільськогосподарських культур, порівняно з традиційними технологіями сільськогосподарського виробництва є нижчими, що свідчить про очевидну економію коштів для виробників органічної сільськогосподарської продукції. Стимулом для переходу окремих господарств та органічне сільськогосподарське виробництво є вища ціна, яку платять споживачі за органічні продукти. З урахуванням зазначених обставин, здійснені розрахунки ціни реалізації окремих видів органічної продукції, яка буде прийнятною для покупця й забезпечуватиме виробникам необхідну для відтворення його потенціалу норму прибутку.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Встановлено, що принциповими ознаками органічного сільськогосподарського виробництва є: його екологічна безпечність для людини та навколишнього середовища; вироблений продукт не втрачає свої властивості на шляху від виробництва та споживача; висока якість продукту підтверджується відповідним сертифікатом, що не суперечить вимогам Міжнародної федерації

органічного сільськогосподарського руху. Органічна сільськогосподарська продукція мусить відповідати таким критеріям: 1) до сівби (садіння), у процесі вирощування та зберігання не використано генетично модифіковані організми чи їх похідні; 2) у процесі виробництва не використані мінеральні добрива, синтетичні засоби захисту рослин, гормони (стимулятори) росту, іонізуючу радіацію; 3) органолептичні властивості продукту, фізико-хімічні та біологічні характеристики відповідають встановленим нормам IFOAM; 4) у процесі виробництва, перероблення, зберігання, реалізації і споживання не завдано шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю нації.

Основними чинниками, що гальмують розвиток органічного сільського господарства в Україні, є: недосконала законодавча база у сфері органічного виробництва і, як наслідок – відсутність національної системи сертифікації, стандартів та фінансової підтримки виробників відповідної продукції; сертифікації української органічної продукції іноземними фірмами, що підвищує кінцеву її ціну у зв'язку з високою вартістю відповідних послуг; доволі витратний перехід на органічний спосіб господарювання для малих господарств порівняно з великими агропідприємствами широкої спеціалізації; початкова стадія розвитку органічного тваринництва; низький рівень вітчизняних і закордонних інвестицій в органічне виробництво України через недостатнє законодавче регулювання; нестача сховищ, баз для зберігання овочів і фруктів відповідно до вимог Держстандарту; відсутність чітко налагодженої мережі ринків органічної продукції. Перспективним напрямом подальших досліджень є, насамперед, формування організаційно-економічного механізму ведення органічного виробництва та створення обліково-аналітичної інформаційної бази щодо нього.

Література

---

1. Гайдучок Т. С. Ефективне ведення сільського господарства в контексті продовольчої безпеки країни [Електронний ресурс] / Т. С. Гайдучок, В. А. Мостепанюк // Ефективна економіка. – 2013. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2610>
2. Живко З. Б. Інформаційна основа прийняття стратегічних управлінських рішень / З. Б. Живко, М. Л. Данилович-Кропивницька // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10 (88). – С. 69–79.
3. Моссаковський В. Б. Концепція побудови управління витратами у сільськогосподарських підприємствах / В. Б. Моссаковський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 6. – С. 32–42.
4. Пасемко Г. М. Бухгалтерський облік як інформаційний ресурс управління витратами підприємства / Г. М. Пасемко // Наукові читання-2014 : наук.-теорет. зб. / ЖНАЕУ. – Житомир : ЖНАЕУ, 2014. – Т. 3. – С. 82–84.

5. Пасемко Г. М. Інформаційне забезпечення в управлінському обліку / Г. М. Пасемко // . – Вісник ЖНАЕУ. – 2010. – № 1 (26), т. 2. – С. 315–321.

6. Погосова А. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами на виробництво продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах / А. В. Погосова // Агросвіт. – 2014. – № 9. – С. 37–42.

7. Сухина Л. П. Использование информации о затратах в бухгалтерском и управленческом учете: проблемы и пути их решения / Л. П. Сухина // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – 2008. – № 3 (81). – С. 206–213.